

Литература

Христов и др. 2018: Ив. Христов и др. Археологически проучвания на остров Св. Тома и неговата акватория. – Известия на Националния исторически музей, 31, 2018, 97 – 150.

UNDERWATER NON-DESTRUCTIVE SURVEY IN THE AQUATORY OF ST. THOMAS ISLAND IN ARKUTINO BAY

Ivan Hristov, Kiril Velkovski

Underwater non-destructive survey of St. Thomas island in Arkutino Bay was conducted in July and August 2018 by three teams: the team of K. Velkovski, a geophysicist engineer, the Cartproekt Ltd. geodesists' team and the team of divers headed by Prof. I. Hristov.

The underwater survey continued the field surveys on the island where a Thracian pit sanctuary, Late Antique structures and a Medieval monastery were registered and partially excavated. Data on the depth of the reef connecting the Andrea bair hill and St. Thomas island was collected in the shallow sections of the underwater reef. The measurements showed that the reef was located at a depth of 2 m on the average (Fig. 1 – 3).

In the past the island was a peninsula. The indications were the clear-cut broad reef that connected the mainland with the current small Black Sea island. As we mentioned the deepest part in the middle between the land and the island was measured only 2 m. Given the general rise of the Black Sea waters in the period between the 7th and the 13th c., the great isthmus connecting St. Thomas island with the mainland is now flooded.

№ 61. ПОДВОДНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ В ЗАЛИВА ПРЕД УСТИЕТО НА РЕКА РОПОТАМО

*Калин Димитров, Веселин Драганов, Найден Прахов, Джонатан Адамс,
Йохан Ръомби, Павел Георгиев, Драгомир Гърбов, Родриго Пачеко-Руиз,
Феликс Педроти, Здравка Георгиева*

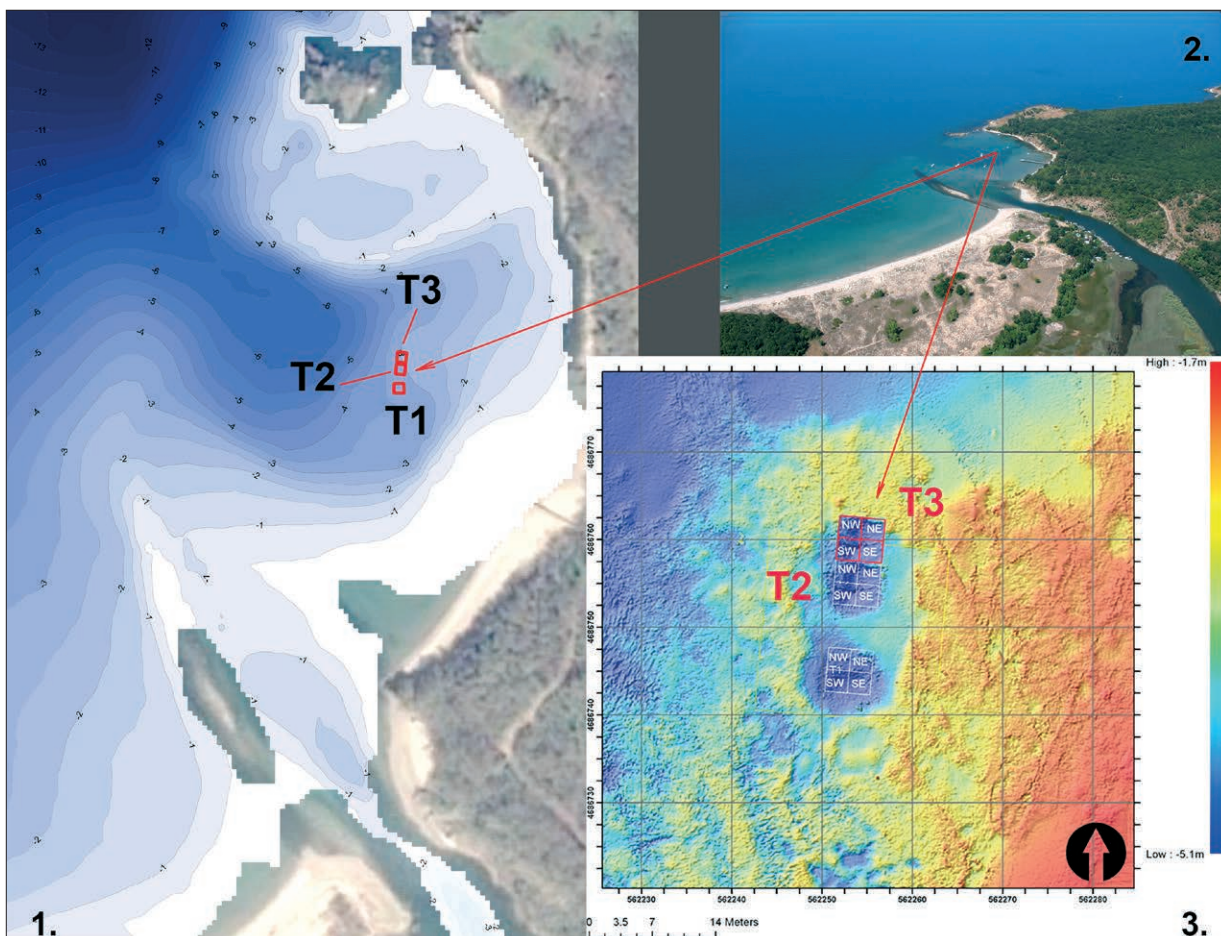
Обектът в залива между нос Св. Димитър (Скомболито) и устието на р. Ропотамо е открит през 1976 г. и е проучван през 80-те години на 20 в. от екип под ръководството на Ив. Карайотов (Карайотов 2012). През 2017 г. изследванията са подновени с провеждане на геофизично проучване и подводни археологически разкопки (Вагалински и др. 2018).

През 2018 г. проучването е продължено с разкопаване в два квадрата: Т2 (започнат предишната година) и новозаложения непосредствено северно до него Т3 (обр. 1). Предвид задачите на проучването – характеризиране на обекта Ропотамо и събиране на добре документирани праисторически материали – усилията са насочени към разширяване на площта и изчерпване на пласта от РБЕ.

Във финалния етап на работата източната половина на Т3 е проучена до нивото от римската епоха и Късната античност (пласт II) (обр. 2.1), а в западната, след укрепване на изкопа, разкопките са продължени в дълбочина, като в Т2 и Т3 е оформен сондаж с размери 2,5 м на 8 м (обр. 2.2). При дълбочина в грунта от около 2,5 м – 2,6 м е постигната площ на проучване от около 1 кв. м, където праисторическият пласт (пласт V) е изчерпан изцяло (обр. 2.3).

При проучването през 2018 г. са прецизирани стратиграфските наблюдения от 2017 г. и са отделени седем основни стратиграфски пласта (обр. 3). Пластове I, II и III съдържат археологически материали и имат характер на морско дъно. Пласт IV е стерил морски грунт, а пласт VI е литифициран неравен слой сив едър морски пясък. Пласт VII се различава от по-горните пластове, тъй като е стерил ситен еднороден бяло-сив пясък без морски елементи (миди, фрагменти от миди или камъчета) и най-вероятно има еоличен произход, като е натрупан във време, когато мястото е било суша.

Пласт I е днешното морско дъно (лежи на дълбочина 3,2 м под морската повърхност) до

Обр. 1. Място на провеждане на подводните разкопки през 2018 г.: пл. кв. T2 и T3.
 1.1. Проучваната площ, нанесена върху батиметрично заснемане; 1.2. Поглед от юг към обекта;
 1.3. Местоположение на пл. кв. T2 и T3

Fig. 1. Location of the underwater excavation in 2018: trenches T2 and T3. 1.1. The investigated area on a bathymetric map; 1.2. View from south to the archaeological site Ropotamo; Location of the trenches T2 and T3

дълбочина 0,60 м в грунта. Съдържа основно находки от османския период, Средновековието и единични фрагменти керамика от късната античност.

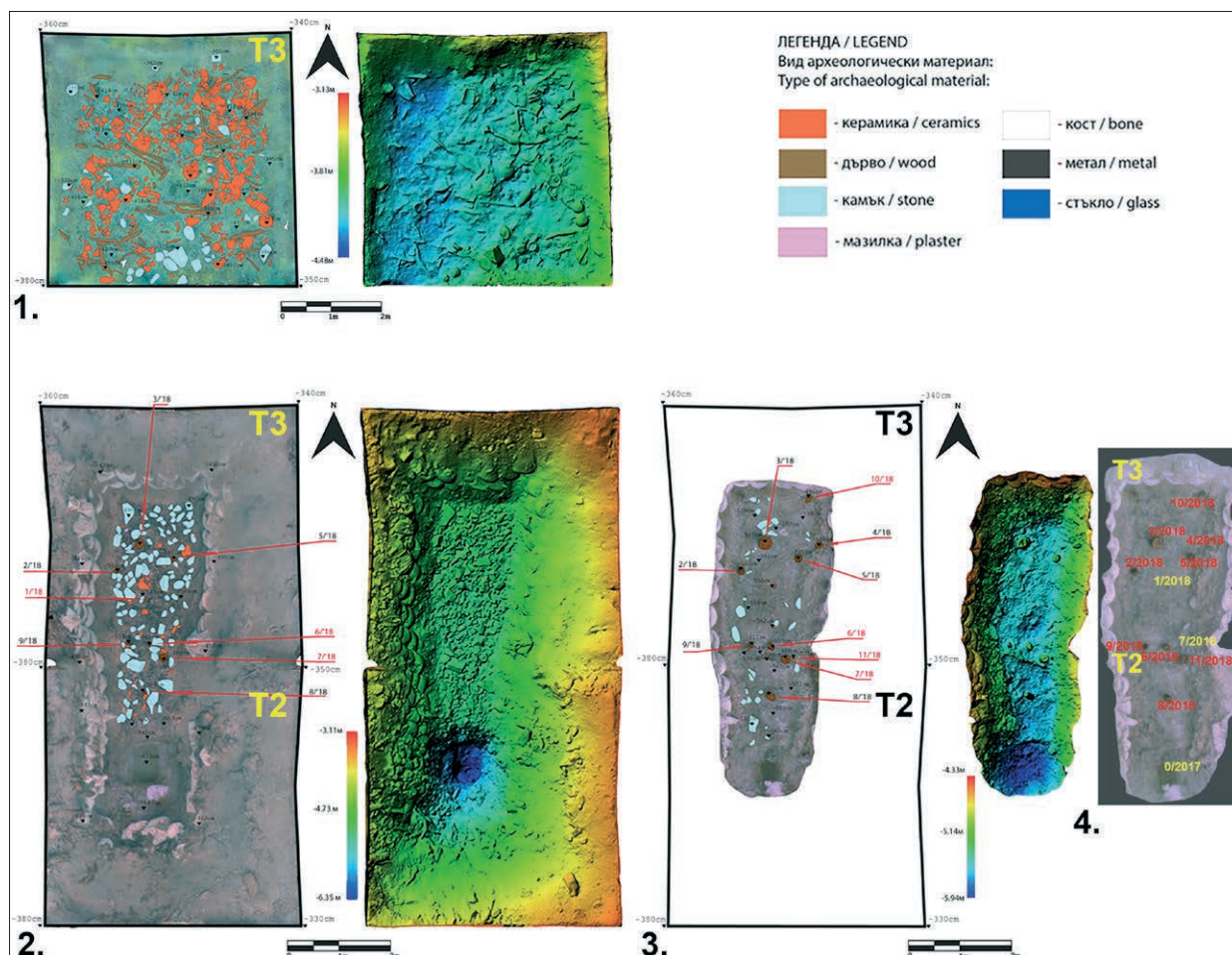
Пласт II се формира от богатите и разнообразни римски и късноримски материали: вносни и местни амфори, кухненски съдове, луксозна червенолакова керамика (блюда и чинии с щампована украса), разнообразни стъклени съдове, глинени лампи, фрагменти *terra sigillata*. Находките, много от които са в добро тафономично състояние, образуват плътен слой с дебелина 0,3 – 0,4 м, в който има и голямо количество дървен материал (клони и дънери).

Пласт III съдържа единични материали от предримската епоха: късноархаичен йонийски киликс, открит през 1988 г. (проучвания на Ив. Карайотов), чернофирнисови фрагменти от луксозна елинистическа керамика, както и няколко фрагмента сива тракийска керамика.

Трите пласта с материали от историческите епохи (I, II, III) са формирани в удобен морски залив, използван интензивно като пристанище. В археологическо отношение могат да се определят като пристанищна акумулация.

Стратиграфският пласт IV е културен хиатус, по времето на който акваторията е била топъл и тих морски залив. Свидетелство за това е липсата на археологически находки и наситеността на пласта с необичайно едри морски миди и стриди.

В пласт V се откриват материали от РБЕ: черна керамика на ръка (цели съдове и фрагменти), дървени колове, отделни фрагменти горяла и добре изпечена глинена обмазка. През 2017 г. и 2018 г. общо са открити 12 вертикално забити дървени кола (обр. 2.4). Горният край на всички е ерозиран, заоблен е и се открива на ниво 5,0 – 5,1 м под морската повърхност. Разкритите колове са с диаметър

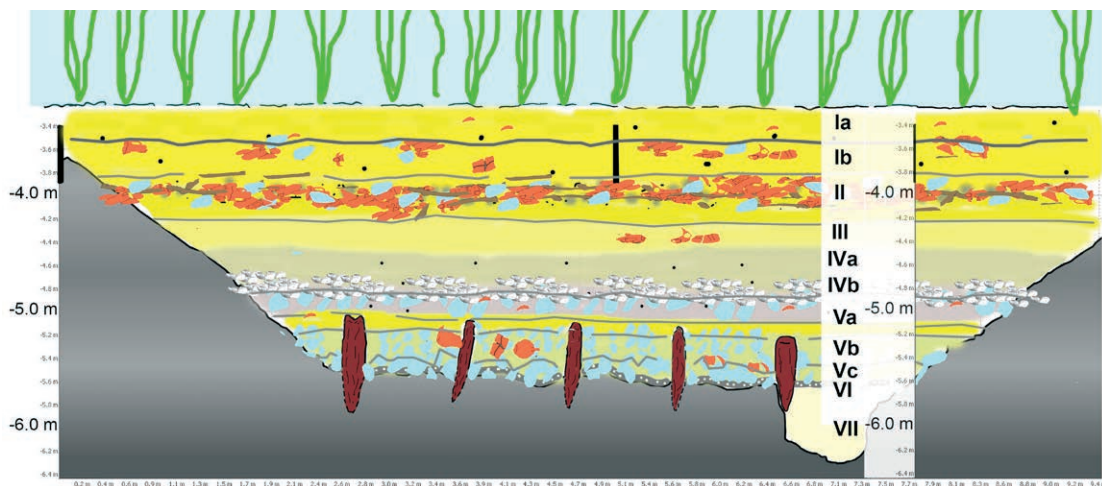

Обр. 2. Документиране на подводното археологическо проучване чрез фотограметрично заснемане (ортофото изглед и DEM). 2.1 План на кв. T3, пласт II; 2.2. План на кв. T2 – T3, пласт Va; 2.3. План на кв. T2 – T3, пласт Vc; 2.4. План на кв. T2 – T3, планиграфско разположение на коловете, открити през 2017 и 2018 г.

Fig. 2. Documentation of the underwater excavation (orthophoto view and DEM). 2.1. T2, Layer II; 2.2. T2 – T3 Layer Va; 2.3. T2 – T3 Layer Vc; 2.4. Planography of the wooden post discovered in 2017 and 2018

0,15 – 0,25 м, имат дължина между 0,6 и 0,8 м, преминават през пласт V и са забити в пласт VI и VII. Долният край на коловете е заострен, като ясно се виждат следите от дялане с голяма и остра брадва. В проучения участък коловете засега не могат да се свържат в план или да се отнесат към конкретна структура. В рамките на пласт V според вида, размера, формата, количеството на камъните, количеството и състоянието на находките може да се разпознаят три отделни подслоя. В средния (Vb) се откриват добре запазени „цели“ керамични съдове. Най-дълбокият слой Vc се формира от едри, обли камъни и отделни ерозирани керамични фрагменти от РБЕ, които запълват плътно пространството между коловете. В пласт V датиращите находки са сравнително малко: фрагменти от керамична купа с набодена украса, асиметрична кана с дръжка и овална купа с дръжка. Прави впечатление липса на каменни, рогови, костни и кремъчни оръдия, както и малко количество керамика – цели съдове или фрагменти. При предварителната обработка (моделиране и калибриране 14С дати) на девет проби от колове номера 0/2017, 3/2018 и 7/2018 се потвърди, че селището Ропотамо се отнася към самото начало на първата фаза на РБЕ и би следвало да се датира в периода 3080 – 2970 cal. BC (при 95,4% вероятност) или 3070 – 3000 cal. BC (при 68,2% вероятност).

На този етап археологическите данни и наблюдения подказват, че вероятно се проучва периферен участък от праисторическото селище, което е изградено върху горната повърхност на пласт VI (понастоящем частично литифициран пясък, тип beach rock). Селището се разполага край десния бряг на малък поток, десен приток на р. Ропотамо. Изглежда е напуснато организирано от обитателите си след недълго обитаване, когато се е оказало, че при силен дъжд потокът се превръща в разрушителен порой.

Пласт Ia/ Layer Ia, $d^*=-3.2\text{ m} - -3.5\text{ m}$, $t^{**}=0.3\text{ m}$; морско дъно, частично разбъркан пласт в движение, материали от османски период, Средновековие, Римска епоха/ sea floor, layer in movement, Ottoman, Mediaeval finds.
Пласт Ib/ Layer Ib, $d=-3.5\text{ m} - -3.8\text{ m}$, $t=0.3\text{ m}$; морски пласт, находки от Средновековието и Римската епоха/ sea bottom, Mediaeval, Roman finds.
Пласт II/ Layer II, $d=-3.8\text{ m} - -4.2\text{ m}$, $t=0.4\text{ m}$; морски пласт, много находки от Римската епоха/ sea bottom sediments, rich Roman finds.
Пласт III/ Layer III, $d=-4.2/-4.3\text{ m} - -4.5\text{ m}$, $t=0.3\text{ m}$; морски пласт, единични находки (фрагменти) предримска епоха: КЖЕ, Елинистически период, Късна архаика/ sea bottom sediments, single pre-Roman finds: Late Iron Age, Hellenistic, Late Archaic.
Пласт IVa/ Layer IVa, $d=-4.4/-4.5\text{ m} - -4.7/-4.8\text{ m}$, $t=0.3/0.4\text{ m}$; морски пласт, хиатус/ sea bottom sediments, cultural hiatus.
Пласт IVb/ Layer IVb, $d=-4.7/-4.8\text{ m} - -4.9/-5.0\text{ m}$, $t=0.2/0.3\text{ m}$; морски пласт, отложен в тиха, топла вода (кълъстери стриди), хиатус/ sea bottom sediments accumulated in quiet warm water (clusters of oysters), cultural hiatus.
Пласт Va/ Layer Va, $d=-5.0/-5.1\text{ m} - -5.1/-5.25\text{ m}$, $t=0.1/0.15\text{ m}$; камъни, стриди, фрагменти РБЕ, горно ниво на колове/ stones, oysters, EBA ceramic fragments, top end of wooden posts.
Пласт Vb/ Layer Vb, $d=-5.1/-5.25\text{ m} - -5.25/-5.3\text{ m}$, $t=0.15/0.2\text{ m}$; дървени колове, „цели“ съдове РБЕ, фрагменти опалена мазилка/ wooden posts, EBA ceramic vessels, burned clay fragments.
Пласт Vc/ Layer Vc, $d=-5.25/-5.3\text{ m} - -5.5/-5.6\text{ m}$, $t=0.2\text{ m}$; колове, фрагменти РБЕ, обли едри камъни/ wooden posts, EBA ceramic fragments, big round stones.
Пласт VI/ Layer VI, $d=-5.6\text{ m} - -5.7\text{ m}$, $t=0.1\text{ m}$; литифициран пласт морски пясък, пробива се от дървените колове от РБЕ; layer of lithificated marine sand, pierced by wooden EBA posts.
Пласт VII/ Layer VII, $d=-5.7\text{ m}$ проследен е до -6.2 m без да е изчерпан/ -5.7 m excavated up to -6.2 m without to be exhausted, $t>0.5\text{ m}$; стерилен еоличен пясък без находки, в него са забити дървените колове от РБЕ/ sterile eolian white sand in which are stuck the points of the wooden EBA posts.
 d^* – дълбочина под днешното морско ниво/ depth under the modern sea level.
 t^{**} – дебелина на пласта/ thickness of the layer

Обр. 3. Схематично представяне на стратиграфската ситуация в сондаж T2 – T3

Fig. 3. Schematic representation of the stratigraphy in trench T2 – T3

Литература

- Вагалински и др. 2018:** Л. Вагалински, Д. Адамс, К. Димитров, К. Бъчваров, Р. Пачеко-Руиз, В. Драганов, Д. Гърбов, Й. Рьомби, Ф. Педротти, Н. Прахов, З. Георгиева, П. Георгиев. Подводни археологически разкопки в акваторията пред устието на р. Ропотамо. – Археологически открития и разкопки през 2017 г. София, 2018, 720 – 723.
- Карайотов 2012:** И. Карайотов. Херсонесос – Ориоспотамо – Падама – пристанище пред устието на Ропотамо. – Морски вестник, http://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/21112012_karajo.html

UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN THE SEA BAY AT THE MOUTH OF ROPOTAMO RIVER

Kalin Dimitrov, Vesselin Draganov, Nayden Prahov, Jonathan Adams, Johan Rönby, Pavel Georgiev, Dragomir Garbov, Rodrigo Pacheco-Ruiz, Felix Pedrotti, Zdravka Georgieva

In 2018 the second season of renewed underwater archaeological research in the bay in front of the mouth of the Ropotamo River was held. Two 5 x 5 m trenches were explored at a depth of 1.2 m, in which materials from the Ottoman period to the Pre-Roman era were found (Fig. 1). The numerous findings from the historic periods are interpreted as accumulation in harbour used intensively in the past.

In the western half of the studied area a trench 2.5 m by 8.0 m was made, reaching a depth at the bottom of more than 2.5 m (Fig. 2 – 3). In this trench the remains of the underlying Early Bronze Age (EBA) settlement were studied. Eleven vertically placed wooden posts (Fig. 2.4), handmade ceramics and pieces of burned clay were found. Nine 14C samples were taken from 3 wooden posts that dated the Ropotamo EBA settlement in the transition between the 4th and the 3th mill. BC (3080 – 2970 cal. BC (95.4% probability) or 3070 – 3000 cal. BC (68.2% probability).